

Yhdeksäs luku.

TEKIJÄN OIKEUSKEINOISTA.

33 §.

RANGAISTUS.

TekijäL:ssä säädetään rangaistus "tekijänoikeuden rikkomisesta". Siksi luetaan ennen kaikkea tekijänhallinnan loukkaus, s.o. teoksen luvaton kääntäminen, muunteleminen, jäljentäminen ja monistaminen sekä julkisuuteen saattaminen ilman tekijän suostumusta (*m.l. 29 § 1 k*). Siihen on verrattavissa sellaisen teoksen maahantuonti levittämisen tarkoituksessa, jonka julkaiseminen ei ole sallittu TekijäL:n mukaan (*29 § 2 k*). Mutta myös tekijän moraalisten oikeuksien loukkaamisesta on säädetty rangaistus, olipa sitten kysymys siitä, että lähde tai tekijä on jätetty mainitsematta, milloin ne sanotun lain mukaan olisi ollut ilmaistava (*29 § 3 k*) tai siitä, että teoksen tai sen tahi tekijän nimeen on vastoin TekijäL:n säännöksiä tehty muutoksia tai, lainauksia teoksesta tehtäessä, sellaisia muutoksia, jotka eivät ole luvallisia taikka että teos tekijän kuoleman jälkeen on julkaistu sillä tavalla muutettuna tai typistettynä, että se saattaa vahingoittaa tekijän mainetta (*30 §*). Niin ikään se, joka levittää teosta sellaisena kappaleena, jonka hän tietää valmistetun juurikosketeltuja moraalisia oikeuksia loukkaamalla, on rangaistava viimeksimainitun lainkohdan mu-

kaan. Tekijä voi itsekin, jos hän käyttää tekijänoikeuttansa lainvastaisesti, mm. julkaisemalla tekemänsä muotokuvan luvatta (*20 § 1 ja 2 mom.*) tai ilman lupaa valmistamalla toiselle luovutetusta taideteoksesta kaksoiskappaleen tai tekemällä teoksen toiselle toisen tilaaman piirustuksen mukaan (*22 § 1 mom. 2 lause*), joutua rangaistavaksi (*29 § 4 k*). Myös muu sopimuksen vastainen menettely tekijän taholla saattaa sisältää rikoksen, esim. kun tekijä, joka on toiselle luovuttanut teoksen kustannusoikeuden, siitä huolimatta julkaisee teoksen itse tai kustannuttaa teoksen toisella henkilöllä.

Rangaistus on sakkoa ja siihen tuomitaan, jollei teosta ole muualla säädetty ankarampaa rangaistusta, niin kuin on laita esim. kun alkuteos on varastettu ja sittemmin saatettu julki-suuteen.¹

Teoksen rangaistuksen edellytyksenä on, paitsi teon edelläkosketeltua objektiivista oikeudenvastaisuutta, sen subjektiivinen oikeudenvastaisuus. Objektiivisesti teko on oikeudenvastainen myös vain, jos siihen on ryhdytty ilman tekijän suostumusta. Teon hyväksyminen jälkeensä poistaa sen rangaistavuuden.

Subjektiivisesti katsoen rangaistukseen voidaan tuomita ainoastaan tahallisesta teosta, mutta on dolus eventualista pidettävä riittävänä, s.o. rangaistukseen ei ole tuomittava vain se, joka tarkoitti loukata tekijän oikeutta ja joka tiesi teoksen suojatuksi, vaan myös se, joka epäili teoksen olevan suojattu, mutta tästä epäilyksestä huolimatta ryhtyi tekoonsa l. teki sen, pitäen loukkauksen mahdollisena.^{2,3} Rangaistus kohtaa etu-

¹ Jos joku on luvatta jäljentänyt tunnetun taiteilijan teoksen ja varustanut sen hänen nimellensä tai signatuurillaan, vastaa hän jäljennöksen ostajalle petoksesta RL 36:1:n mukaan ja taiteilijalle tekijänoikeuden loukkauksesta. Vrt. *Torben Lund*, *Billedkunsten* s. 289 s.

² *Schlittgen* s. 47; *v. Hentig* s. 61; *Lissbauer* s. 331 ss; *Torben Lund* m.t.s. 283.

³ Mm. Tanskan ja Norjan lakien mukaan saattaa rangaistus seurata

päässä sitä, joka itse tai toisen kautta tekee rikoksen omaan lukuunsa. Vieras kirjanpaina vapautuu tavallisesti vastuusta, niin myös se, joka saattaa julkisuuteen teoksen, tietämättä tai voimatta tietää, että se oli muattu henkilökohtaista tai yksityistä tarvetta varten.¹ Erehdys niiden faktillisten seikkojen suhteen, jotka ovat teon oikeudenvastaisuuden edellytyksenä, poistaa rangaistavuuden, jos erehdys oli puolustettavissa, mm. jos asianomainen perustelluilla syillä oli voinut luulla teoksen suoja-ajan kuluneen umpeen.²

Rikokset tekijänoikeutta vastaan ovat asianomistajarikoksia. Vain siinä tapauksessa, että on kysymys kuolleen henkilön teoksesta, joka on saatettu julkisuuteen sillä tavoin muutettuna tai typistettynä, että se saattaa vahingoittaa tekijän mainetta, virallinen syyttäjä voi, olipa suoja-aika kulunut umpeen tai ei, nostaa syytteen omasta aloitteestaan (*TekijäL 23 § 3 mom. ja 34 §*). Asianomistajana voi olla tekijä, hänen perillisensä, testamentinsaaja tai se, jolle on luovutettu yksinoikeus teoksen kustantamiseen tai muuhun toisintamiseen, ja syyte saadaan

törkeästä tuottamuksestaakin, Tanskassa jopa lievistä tuottamuksesta, kun in kysymyksessä plagiaatti. *Jacobsen s. 299.*

¹ Heihin nähden on voimassa sääntö: *quisquis praesumitur bonus*. Kun tekijä on saattanut uskottavaksi, että monistaminen tai julkistaminen ovat luvattomia, ovat sen jälkeen tapahtuneet, sanottua laatua olevat toimenpiteet rangaistavia. *Dernburg s. 211.*

² *v. Konow s. 132 s; Mitteis s. 163; Jacobsen m.s; Riezler s. 157; Kohler, Urheberrecht s. 376.* Erehdys ei sellaisenaan vapauta rangaistuksesta; teoksen mukaaaja tai julkisuuteen saattaja on velvollinen tutkimaan huolellisesti, onko teos suojattu. *Hellweg s. 61; Nitze ss. 106, 117; Torben Lund m.s; v. Henting ss. 62, 77.* Vrt. myös *Alexanderson, SvJT 1945 s. 295 ja Sund SvJT 1948 s. 65 ss.* Niin esim. jos kustantaja on tietänyt julkaisevansa kuolleen henkilön teoksen, ottamatta selkoa, oliko suoja-aikaa vielä jäljellä, ei hän voi vedota erehdykseen. Sen sijaan kustantaja, joka on tietänyt tekijän julistetun kuolleeksi, mutta ei, että hän todellisuudessa elää, ei ole vikapää subjektiivisesti, vaan ainoastaan objektiivisesti oikeudenvastaiseen tekoon, julkaistessaan hänen teoksensa perillisten suostumuksella. Vrt. *Dernburg ss. 204, 214.*

nostaa, niin kuin edellä on mainittu, myös tekijää vastaan.^{1, 2}

Tekijälle tarpeellinen oikeussuoja ei tule yksin rangaistuksen avulla tehokkaaksi. Toisaalta on noudatettava periaatetta "minima non curat pretor", s.o. rangaistuksia on käytettävä säästeliäästi. Toisaalta rangaistuksilla, vaikka ne olisivat ankarimmatkin kuin TekijäL:ssä säädetty ja vaikka niitä sovelletaisiin useastikin, ei saavuteta riittävää suojaa, ei varsinkaan, milloin suurpääomalliset yritykset tahtovat laittomasti hyötyä henkisen työn tuotteista. Tärkeämpiä oikeussuojakeinoja kuin rangaistukset ovatkin muut sanotussa laissa mainitut tai edellytetyt toimenpiteet, joihin tekijä voi turvautua.

34 §.

VAHVISTUSKANNE.

Jos tekijän oikeus teokseensa pannaan kiistaan, on hänellä valta vahvistuskanteen kautta saada isyytensä siihen tuomiolla vahvistetuksi, samalla tavalla kuin lapsi voi samanlaisen kanteen perusteella tulla julistetuksi aviolapseksi. Tällaisen kanteen nostamisen edellytyksenä on, että asianomainen osoittaa etunsa sitä vaativan.³ Epätietoisissa tapauksissa on, ennen kuin tekijä ryhtyy muihin ehkä suuria kustannuksia kysyviin oikeus-

¹ Tekijä voi niin muodoin vaatia rangaistusta teoksen kääntäjälle, mutta myös kääntäjä tekijälle. *Kohler m.t.s. 355.* Sekä kustantaja että tekijä ovat asianomistajia kustannusoikeuden loukkaajaa vastaan. *Nybergh JFT 1939 s. 96.* Jos tekijänoikeus on luovutettu etujärjestölle, ovat tämä sekä tekijä samoin asianomistajia. Vrt. *kuitt. v. Konow s. 114; UfR 1919 s. 314.*

² Se mitä tekstissä on sanottu oikeudesta vaatia rangaistusta, on sovellettava muihinkin tekijänoikeuden loukkauksesta johtuviin vaateisiin. Niihinkin voi ajaa, paitsi tekijä, hänen "oikeudenomistajansa" (*TekijäL 31 §*) l. "asianomistaja" (*32 §*).

³ Vahvistuskanteen nostamisen edellytyksistä *Ellillä s. 14 s.* ja siinä main. kirjall.

keinoihin oikeuksiensa turvaamiseksi, hänen etujensa mukaista saada tuomiolla selvitetynsi, onko häntä vai jotakuta toista pidettävä teoksen tekijänä ja oikeutettuna käyttämään teokseen olevaa yksinoikeutta. Puhtaasti persoonallisetkin edut saattavat oikeuttaa vahvistuskanteen nostamiseen. Jos joku julkisuudessa väittää, ettei tekijäksi teoksessa yleiseen tapaan ilmoitettu henkilö (*TekijäL 13 § 1 mom.*) todellisuudessa olekaan sen tekijä tai että salanimellä tai nimettä julkaistun teoksen tekijä, joka on säädetyllä tavalla ilmaissut itsensä opetusministeriölle (*m.l. 28 § 2 mom.*), on tehnyt asiasta valheellisen ilmoituksen, on taroituksenmukaista, että asianomainen, jos muun kanteen nostamiseen ei ole edellytyksiä tai muunlaista kannetta ei tahdota nostaa, voi tuomiolla saada tekijällisyytensä teokseen vahvistetuksi. Tällainen kanne voi tulla käytettäväksi myös silloin, kun on saatava selvyys siitä, onko tekijä vai joku toinen oikeutettu vetoamaan yksinoikeuteen. Näin on laita mm, jos työnantaja, jonka palveluksessa henkisen tuotteen valmistaja on, väittää yksinoikeuden tuotteeseen siirtyneen hänelle, ja kiistaa siis on siitä, kumpi, työnantaja vai työntekijä, on oikeutettu sen jälkipainantaan. Vahvistuskanne saattaa luonteeltaan olla negatiivinenkin, jos on väitetty, että tekijä on ilman oikeutta puuttunut toisen tekijänoikeuteen, tekemällä itsensä syypääksi luvattomaan plagioimiseen tms.¹

Vahvistuskanne voi kohdistua myös sen oikeuden laajuuteen, jonka tekijä on siirtänyt toiselle. Mm. jos on epä tietoisuutta siitä, onko kustantajalla oikeus teoksen käännettämiseen toiselle kielelle, saattaa olla tärkeätä, ennenkuin kustantaja sijoittaa varoja kääntämistyön suorittamiseen, että tuomiolla vahvistetaan, onko tekijänoikeus tässä laajuudessa siirtynyt kustantajalle vai ei.²

Tekijällisyyden vahvistaminen tulee toisinaan harkittavaksi suorituskanteenkin yhteydessä, kun tekijä esim. vaatii, että

¹ Vrt. *Jacobsen s. 291; Allfeld, Urheberrecht s. 295; Nitze s. 111.*

² Vrt. *Melliger s. 113; Jacobsen m.s; Nitze m.s.*

teoksen kansilehdestä poistetaan väärän henkilön nimi ja tilalle pannaan hänen nimensä.¹

Vahvistuskanteen nostamisen edellytyksenä ei ole vastapuolen vilpallinen mieli.

35 §.

KIELTOTUOMIO.

Vahvistuskanteella tekijä hankkii itselleen oikeussuojaa niissä tapauksissa, jolloin hänen tekijällisyytensä teokseen on muodossa tai toisessa pantu kiistaan. Jos joku on ryhtynyt toimenpiteisiin, jotka osoittavat, että tekijänoikeuden loukkaus on tapahtumassa, niin myös, jos tapahtuneen oikeudenloukkauksen uudistuminen on pelättävissä, on tekijällä valta saada myös kieltotuomio valmistustoimenpiteitä tai loukkauksen uudistamista vastaan (*actio negatoria*). Kieltotuomion käyttäminen on tieteisopissa kiistanalainen silloin, kun loukkauksesta, johon ryhtyminen tai jonka uudistaminen tahdotaan tuomiolla estää, on säädetty rangaistus.² Tekijänoikeuteen nähden on sen oikeutus erityisesti puolustettavissa sillä perusteella, ettei tekijä voi, kuten on laita fyysillisten esineiden suhteen, tekijänhallintansa nojalla ominavuin suojata oikeuttansa, vaan että hänen on turvaututtava tuomioistuimen apuun, kun loukkaus on uhkaamassa tai uudistumassa. Tekijänoikeuden loukkaus on tosin "Eingriff in die geschützte Herrschaftssphäre des Urhebers",³ mutta ei hallinnan häiritsemistä samassa merkityksessä kuin esim. UL 7:14:ssä mainitaan, josta syystä tekijällä on tuskin mahdollisuutta kääntyä ulosotonhaltijan puoleen, jos esim. hänen näytelmänsä aiotaan esittää ilman hänen suostumustansa tms. Mutta tekijä on useasti myös sikäli toisessa asemassa kuin fyy-

¹ *Lissbauer s. 214.*

² Kieltokanteista *Ellilä s. 18 s. ja kirjall. s. 19 alav. 23.*

³ *Mitteis s. 151.*

sillisen esineen omistaja, ettei hän voi saada täyttä hyvitystä vahingosta loukkaajan maksettavalla vahingonkorvauksella, koska vahinko yhdenkin loukkauksen johdosta saattaa olla rahalla korvaamaton; teoksen esittäminen vääristetyssä muodossa esim. voi lopullisesti turmella hänen tekijänmaineensa ja tulevaisuutensa.

Kanne, jolla kieltotuomiota vaaditaan, on sallittu aina, kun tekijänoikeuden loukkaus on pelättävissä; se on luonteltaan torjuva ja kohdistuu tekijänhallinnan häiritsemistöimiiä ja moraalisten oikeuksien loukkaamisen vaaraa vastaan. Tekijä ei ole velvollinen, kieltokanteen vireillepanemiseen ryhtyessään, odotamaan, että teos saatetaan julkisuuteen, kirjoitus monistetaan ja levitetään, näytelmä esitetään luvattomasti jne, vaan riittää kanteen nostamisen edellytykseksi, että kirjoitusta on ryhdytty latomaan, näytelmän esittämistä teatterissa harjoittamaan, rakennustaiteellista rakennusta rakentamaan tms. Mutta ei ainoastaan tällaiset loukkausten yritykset, vaan julkinen tiedoksiantokin, että teos tullaan julkaisemaan tai tekijän sävellys esittämään konsertissa tahi, että esittäjä muka on saanut luvan teoksen julkaisemiseen tai esittämiseen taikka että teoksen suoja-aika on kulunut umpeen, synnyttää kieltokanteen nostamisen edellytyksen.¹ Jos loukkaus on tapahtunut ja sen uudistamis-aikomis tiedoitetaan julkisesti, ovat edellytykset sen uudistamisen estämiseksi tarpeellisen kieltotuomion saamiseen olemassa. Mikäli elämän lakien mukaan loukkauksen uudistuminen ei ole pelättävissä — teoksen luvaton käännoistyö on loppuun suoritettu ja teos jo julkaistu — ei kieltotuomio enää ole mahdollinen, vaan tekijällä on jäljellä turvautuminen Tekijäl 29—34 §:ssä säädettyihin reaktiotoimenpiteisiin. Toiselta puolen kieltotuomio on, toisin kuin vahvistustuomio, täytäntöönpanovissa.²

Tekijän on kannetta ajaessaan todistettava, että hänen oikeutensa loukkaaminen on pelättävissä. Sen nostamisen ehtona ei

¹ *Elster*, Theaterrecht s. 33; *Nitze* s. 103; *Melliger* s. 115.

² Vrt. *Mitteis* m.s.; *Melliger* m.s.; *Ellilä* s. 27.

ole, että häiritsemistöimenpiteisiin ryhtyneen viaksi jää tuottamus, ei edes että hän on rikoskelpoinen, vaan on kieltotuomio annettava myös vilpittömässä mielessä olevaa ja syyntakeeton-takin vastaan, jos tekijä vain on saattanut toteen, että loukkaamisen vaara on objektiivisesti olemassa.¹

Toisintamisyksinoikeuden haltijakin, kustantaja tai muu, voi tarpeen niin vaatiessa, turvautua kieltotuomioon.

Kieltotuomio on yksinoikeuksien turvaksi sallittu vain niin kauan kuin teoksen suoja-aika on voimassa, moraalisten oikeuksien loukkaamista vastaan aina.² Kieltokanteen ohella voidaan vaatia teoksen takavarikoimista ja hävittämistä.³

36 §.

VAHINGONKORVAUS.

Tekijäl 31 §:n mukaan on se, joka on syypää samassa laissa rangaistaviksi selitettyihin, tekijänoikeuden loukkauksen sisältäviin tekoihin, velvollinen korvaamaan tekijälle tai hänen oikeudenomistajilleen täten tuotetun taloudellisen vahingon ja haitan. Sen ohella syyllisen on suoritettava korvausta myös ns. aineettomasta (ideaalisesta) vahingosta, joka tekijälle on tullut.

¹ Vrt. *Allfeld*, Urheberrecht s. 291; *Nitze* m.s.; *Jacobsen* s. 292; *Kohler*, Urheberrecht s. 356 ja *Autorrecht* s. 303; *Lissbauer* s. 317; ss; *Dernburg* s. 217.

² *Jacobsen* m.s.

³ *Elster* m.s. Jollei tekijä tahdo ryhtyä niin jyrkkään toimenpiteeseen kuin mitä esim. luvattomasti par'aikaa esitettävän filmin takavarikoiminen on, kysytään, kun toisaalta kieltokanteen lopullinen käsitteleminen voi kestää siksi kauan, että tekijänoikeuden rikkoja saavuttaa tarkoituksensa, onko tuomioistuimella valta väliaikaisesti kieltää teoksen julkinen esittäminen. Asiasta ei laissa ole nimenomaista säännöstä, mutta myönteistä vastausta käy, jos kantaja asettaa vakuuden vastapuolelle ehkä koituvasta vahingosta, puoltaa Tekijäl 32 §:n ja mm. RakK 10:6:n analogialla. Tehokkaan oikeussuojan antamisesta aina, milloin siihen on olemassa todellinen ja järkevä tarve, ks. *Ellilä* ss. 1 ja 23 sekä siinä main. kirjall.

Vahingonkorvaukseksi on luettava vain vahingon ja haitan hyvittäminen rahassa. Sen ulkopuolelle jää siis "naturaalires-titutio", s.o. teokappaleiden takavarikoiminen, hävittäminen, lunastaminen, tekijän nimen mainitseminen teoksessa jms, jotka kylläkin teoreettisesti katsoen kuuluvat vahingonkorvaukseen laajassa l. "entisen tilan palauttamisen" mielessä.¹

Vahingonkorvaukseen voidaan tuomita, vaikka loukkauksesta ei tahallisuuden puuttuessa olisikaan tuomittava rangaistukseen. Korvausvelvollisuuden edellytyksenä ei yleisten sääntöjen mukaan ole tahallisuus, vaan siksi riittää loukkaajan viaksi jäävä tuottamus (culpa) eikä TekijäL 31 §:ssä olevan säännökseen voida katsoa sisältävän poikkeusta mainitusta yleisestä säännöstä. Myöskään ei korvausvelvollisuus ole riippuvainen TekijäL 29 ja 30 §:ssä luetelluista loukkauksen muodoista. Rangaistavia ovat vain sellaiset oikeudenloukkaukset, jotka laissa nimenomaan mainitaan, mutta siviilioikeudellinen korvausvelvollisuus saattaa tulla kysymykseen muissakin tapauksissa,² joissa on oikeudenvastaisesti loukattu tekijän tai hänen oikeudenomistajainsa yksinoikeutta teokseen tai tekijän moraalaisia oikeuksia. Kuten yleensä, on korvausta maksettava tekijänoikeuden loukkauksestakin vain, jos (adekvaattinen) syy-yhteys on olemassa loukkauksen ja vahingon välillä.

Jos vahingonkorvauksen edellytykset ovat olemassa, on vahinko, oli se ainellista tai aineetonta, korvattava täysin.

1. *Taloudellinen vahinko.* Tällaista vahinkoa erotetaan tavallisesti toisaalta suoranainen vahinko l. tietyn omaisuusesineen

¹ Vrt. *Melliger* s. 116 s.

² *Mitteis* s. 159; *Droit d'auteur* 1941 s. 129. *Röthlisberger-Mentha* s. 28 huomauttaakin oikein, että vain rikosoikeudelliset sanktiosäännöt ovat tyhjentäviä, siviilioikeudellisia ovat täydentämässä yleiset oikeusnormit, jottei tekijänoikeuden loukkaajan ympärille kierrettyyn verkkoon jäisi mitään aukkoja. Ranskan oikeudessa on rangaistuksen edellytyksenä vilpillinen mieli, "la mauvaise fois", jota on myös "une négligence grave" ja "une indifférence fâcheuse pour les droits d'autrui"; jos vilpillinen mieli puuttuu, ei tekijänoikeuden loukkaajalle tuomita rangaistusta, vaan tekijä saa "seulement une action civile pour réparation d'un préjudice causé involontairement". *Mayer* s. 145.

häviäminen tai sen arvon väheneminen tahi loukatun taloudelliselle menestymiselle tuotettu haitta (*damnum emergens*), toisaalta teoksen hyödystämisestä saamatta jäänyt voitto (*lucrum cessans*). *Damnum emergens* tulee kysymykseen, jos on vahingoitettu teoksen fyysillistä substanssia, käsikirjoitusta, taide-teosta tms. tai jos loukkauksella vaikeutetaan tekijän vastaisten teosten menekkimahdollisuuksia, esim. varustamalla hänen valmistamansa taideteos toisen tekijän nimimerkillä. Tavallisimmin on kuitenkin korvattava tekijältä loukkauksen johdosta saamatta jäänyt voitto.

Sitä vastaan, että tekijä olisi oikeutettu vahingonkorvaukseen vaatimaan saamatta jäänyttä voittoa, voidaan esittää kaksi väitettä. Tekijä ei kenties olisi kyennyt hankkimaan itselleen teoksensa käyttämisestä taloudellista hyötyä tai hän ei mahdollisesti ollut aikonutkaan teoksellansa sellaista tavoitella.

Mitä edelliseen väitteeseen tulee, raukee se itsestensä niissä tapauksissa, jolloin tekijä voi näyttää toteen, että teos olisi niissä olosuhteissa, joissa se saatettiin julkisuuteen, etukäteenkin arvosteltuna, tuottanut hänen vaatimansa voiton. Oppikirja, jota voimassaolevien määräysten mukaan on luettava kouluissa tai muissa oppilaitoksissa, on menekiltään tavallisesti edeltäkäs in arvattavissa, ja myös sen hinta on, etenkin, jos on kysymyksessä teoksen toinen painos, laskettavissa. Tällöin ja milloin esim. sävellysteos esitetään luvattomasti konsertissa tai ennen julkaisematon runo luetaan radiossa, joissa tapauksissa toisintamismaksut on taksoilla määrätty, on tekijän kyky saada teoksensa taloudellisesti hyödystetyksi tavallisesti ollut ilmeinen.

Mutta myös silloin, kun niin ei ole laita, kuin edellä mainittiin, osoittaa teoksen tosiasiallisesti tapahtunut luvaton toisintaminen, jos se on toisintajalle tuottanut voittoa, että teoksen käyttäminen taloudellisesti on ollut mahdollista, ja tämä tekijän kannalta kenties vain abstraktinen mahdollisuus, esim. suuria kustannuksia kysyneen elokuvan valmistaminen, riittää tekijän korvauskanteen perusteeksi, mikäli loukkaajan viaksi jää tuottamus. Tosin ei edelläsanoitun väitteen torjumiseksi käy huomauttaminen, niin kuin toisinaan on tehty, että se joka kau-

saalisesti on myötävaikuttanut tulokseen, myös olisi oikeutettu saamaan osan voitosta.¹ Sen sijaan voidaan sanotussa tarkoituksessa viitata vahingonkorvauksen preventiiviseen tarkoitukseen. Sen johdosta tekijänoikeuden luvaton hyväksikäyttäminen velvoittaa käyttäjän maksamaan tekijälle ainakin sen nettovoiton, mikä teoksen toisintamisesta on syntynyt, vaikkei tekijä saisikaan näytetyksi toteen, että nimenomaan hän olisi in concreto kyennyt käyttämään teosta sillä tavalla, kuin sitä on voittoa tuottavasti käytetty.² Jollei näin meneteltäisi, kävisi tekijänoikeuden säännöstö illusoriseksi erityisesti niissä tapauksissa, jolloin suuryritykset ryhtyvät luvattomasti toisintamaan henkisiä tuotteita, koska puheena olevan väitteen turvin olisi aina mahdollista ansaita hyvin, maksamatta tekijälle mitään tai suorittamalla mielivaltaisia pikkusummia.³ Tekijän kykyä ja mahdollisuutta hyödyntää valmistamansa henkinen tuote taloudellisesti on niin muodoin, kuten edellä jo mainittiin, arvosteltava abstraktisesti, ja hänen korvausvaateeseensa sovellettava yleisiä vahingonkorvaussääntöjä. Luvattoman toisintamisen tuottama nettovoitto on korvauksen vähimmäismäärä;⁴ jos tekijä näyttää toteen, että hänen vahinkonsa oli suurempi, on korvaus maksettava sen mukaisesti. Jollei ole syntynyt nettovoittoa — näytelmä ei ole saavuttanut yleisömenestystä — on korvauksena suoritettava kohtuullinen osuus bruttotulosta; toisintajan olisi tullut ryhtyessään syyperäisesti luvattomaan teokseen kulujaan arvioidessaan ottaa lukuun tekijälle maksettava palkkio, joka voidaan arvioida tietyksi prosentiksi toisintamistilaisuuden päiväkkassasta tai muulla tavoin.⁵ Kuten vahingon-

¹ *Sohn* s. 114.

² *Ussing* s. 174; *Jacobsen* ss. 303, 305. *Kohler*, *Autorrecht* ss. 306, 309: Jos loukkaus tapahtui mala fide, on tekijälle maksettava fructus percipiendi, s.o. tulo, jonka loukkaukseen vikapää, joskaan ei tekijä, olisi voinut teoksesta saada.

³ *Mitteis* s. 160.

⁴ *Norjan ehdotus* s. 54. Vrt. TekijänoikKom 49 § 2 mom.

⁵ *Jacobsen* s. 303. Vrt. *kuut. Sohn* s. 120, jossa esitetään se käsitys, että, jollei toisintamisesta ole tullut voittoa, ei tekijä voisi saada hyvitystä.

korvausjutuissa yleensä, on tuomioistuimella, mitä vahingon määrään tulee, harkinnan vapautta; olosuhteiden niin vaatiessa, saadaan vastaaja velvoittaa esittämään selvitys luvattoman toisintamisen tuottamista tuloista.¹

Jollei tekijä ollut aikonut käyttää teostansa voiton tavoitteeluun, ei voida sanoa, että hän on kärsinyt vahinkoa teoksensa luvattomasta taloudellisesta käyttämisestä. Siitä ei kuitenkaan seuraa, että toisintaminen tekijältä lupaa kysymättä antaisi toisintajalle oikeuden pitää mitä on oikeudenvastaisesti ansainnut,² vaan on tällöin sovellettava yleisiä sääntöjä perusteettoman edun korvaamisesta. Näiden sääntöjen mukaan ei kukaan saa nauttia laitonta etua toisen kustannuksella, vaan on hän velvollinen oikeuden haltijalle luovuttamaan lainvastaisesti itselleen hankkimansa hyödyn. Objektiiivisesti oikeudenvastaista tekoa ei voida puheenaolevassa tapauksessa, yhtä vähän kuin muulloinkaan, käyttää saannon perusteena.³ Näin on riidattomasti katsottava olevan laita, kun toisintajan viaksi on jäänyt tuottamus ja edun vasta-arvo on toisintajalla jäljellä.⁴ Mutta tuottamuksesta riippumattomankin loukkauksen synnyttämä hyöty lienee tekijälle hyvitetävä sekä siinä tapauksessa, josta nyt on kysymys, että aina kun tuollainen loukkaus on tapahtunut. Tämän käsityksen tueksi voidaan vedota Tekijäl 33 § 2 mom:n säännökseen, jonka mukaan tekijälle on maksettava te-

— Ruotsin kirjailijalain mukaan v:lta 1877 oli esitelmätalaisuuden koko bruttotulo menevä tekijälle. Ask, joka tämän mainitsee, piti sitä kohtuuttomanä; jos tilaisuudessa oli esitetty useampia (näytelmä- tai ooppera-) teoksia, oli luvattomasti esitetyn teoksen osalle tuleva kohtuullinen osuus korvausta määrättäessä huomioitava. *Ask* s. 73.

¹ Vrt. *Aulfeld*, *Urheberrecht* s. 296. Tanskan tekijälaissa säädetään, että luvattoman jälkipainannon johdosta on suoritettava korvaus teoksen kirjakauppahinnan mukaan. Vastaava säännös ja siihen verrattavia määräyksiä oli myös Norjan aikaisemmassa laissa, mutta pidettiin sellaisia liian kaavamaisina uuteen lakiin otettavaksi. *Norjan ehdotus* s. 53.

² *Torben Lund*, *Forfatterret* s. 152; *Grundtvig* s. 151.

³ *Hakulinen*, *Perusteettoman edun palautus* s. 281 s. ja *Obligationenrecht* s. 88.

⁴ Ks. *Hakulinen* LM 1939 s. 136.

kijänpalkkio, jos teosta, jota ei ole toisinnettu tahallaan, ei tuomita hävitettäväksi. Säännöksessä, joka liittyy loukkaajan tuottamuksesta riippumatta sovellettaviin konfiskatio- ja lunastamissäännöksiin, velvoitetaan kohtuullisen tekijänpalkkion maksamiseen kaikissa tapauksissa, eikä sen mukaan ole kiinnitettävä huomiota siihenkään, onko toisintamisesta saatu laiton etu loukkaajalla vielä jäljellä, vai ei.¹

Paitsi lakia vastaan välittömästi tehdystä tekijänoikeuden loukkaamisesta johtuvaa korvausvelvollisuutta, jota edellä on käsitelty, saattaa tällainen velvollisuus syntyä myös tekijän-

¹ Saksan lakia tulkitaan siten, että BGB:n "rikastumis"kanne, joka ei edellytä tuottamusta oikeuden loukkaajassa, mutta rajoittaa edun palauttamisvelvollisuuden hänellä vielä jäljellä olevan edun määrään, on käytettävissä myös, kun tekijänoikeutta on loukattu. *Allfeld m.t.s.* 295; *Schlätgen s. 49*; *Nitze s. 109 s*; *Elster, Theaterrecht s. 33*; *RGZ* 121 s. 258. Vrt. *Kohler, Urheberrecht s. 373* ja *Autorrecht s. 306*: Jos loukkaus tapahtui bona fide, on saatu tulo (fructus percepti) luovutettava. Ks. myös *de Boor s. 19*: "Wer sei es auch schuldlos, fremdes Urhebergut benutzt, soll dafür eine Vergütung zahlen, also das, was er hätte geben müssen, wenn er ordnungsmässig einen Lizenzvertrag erlangt hätte". *Dernburg s. 215*. Ranskan oikeuden mukaan ei kukaan saa perusteettomasti hyötyä toisen kustannuksella. *Poirier s. 147*. Norjan tekijälaiissa säädetään, että tekijällä on oikeus vaatia nettovoiton korvaamista, vaikka luvaton toisintaminen tapahtuu vilpittömässä mielessäkin (21 § 2 mom). Ruotsin kirjailijalaiissa (27 a §) ja taiteilijalaiissa (20 a §) on säädetty, että tekijälle on erinäisissä tapauksissa tuomittava korvaus hänen oikeutensa loukkauksesta syntyneen voiton määrään asti, vaikkei loukkaajaa voidakaan tuomita rangaistukseen, s.o. vaikka vastuun subjektiiviset edellytykset puuttuvat. Vrt. *v. Konow s. 144*. Periaatteelliselta kannalta kielteisesti, jos loukkaus oli tapahtunut vilpittömässä mielessä *Asic s. 75*. Milloin loukkauksesta tuomitaan rangaistukseen, ei korvausmäärä voi olla 15 kruunua pienempi. Tanskan lain suhteen esitetään toisinaan sitä tulkitaan, ettei korvausta tuomita perusteettoman hyödyn perusteella. Ks. *kuit. Glahn ss. 27, 29*; myös *Grundtvig s. 153*, jossa huomautetaan, että korvaus on maksettava, vaikkei etu enää ole jäljelläkään. Itävallan laissa on perusteettoman edun korvaukseen liittyvien kiistakysymysten vuoksi säädetty, että tekijälle on teoksen luvattomasta toisintamisesta tuomittava kohtuullinen tekijänpalkkio, erinäisissä tapauksissa kaksinkertaisenakin, vaikkei toisintajan viaksi jäisi tuottamustakaan. *Lissbauer 326*.

oikeuden luovutuksesta tehdyn sopimuksen rikkomisen johdosta. Tämä ns. sopimussääntöinen vastuu tulee kysymykseen etupäässä, jos toisintamiseen on luovutettu yksinoikeus ja toisintaja laiminlyö sen täyttämisen, mihin hän sopimuksessa on sitoutunut tekijän etujen vaarinottamiseksi, kustantaja esim. teoksen julkaisemisen suostutussa tai kohtuullisessa ajassa. Milloin yksinoikeutta käytetään laajemmalti kuin on sovittu tai katsottava sovituksi — kustantaja on käännäntänyt teoksen toiselle kielelle ilman tekijän suostumusta — tekijä voi vaatia korvausta joko sopimuksen loukkauksen johdosta tai rikkomusperusteisesti. Sovitun tekijänpalkkion maksamista koskeva kanne on tavallinen suorituskanne. Jollei toisintaja ole saanut teokseen yksinoikeutta, vaan ainoastaan käyttöluvan, on tekijällä, jollei toisintaja, esim. sävellyksen esittäjä, ole samalla tehnyt itseänsä syypääksi tekijän moraalisten oikeuksien loukkaamiseen, oikeus vaatia ainoastaan palkkiotansa.

2. *Aineeton vahinko*. Aineettoman vahingon korvaamiseen tuomitaan taloudellisen vahingon korvaamisen ohella tai siitä erillään moraalisten oikeuksien loukkauksen johdosta, kun loukkaus on aiheuttanut tekijälle kärsimystä, tekijänkunnian vahingoittamista tai muuta sellaista haittaa.¹ Niin tapahtuu, jos teos on vastoin tekijän tahtoa saatettu julkisuuteen tai jos tekijän luvalla toimitetussa toisintamisessa tekijän nimi on jätetty mainitsematta tahi tekijän mainittuja oikeuksia on teosta muutteleamalla, typistämällä tai turmelemalla tms. tavalla loukattu. Käytännössä ei tähän tekijänoikeuden, eri muodoissa tapahtuvaa verrattain yleistä loukkausta vastaan säädettyyn sanktioon ole useastikaan turvauduttu. Puheena olevan vahingon korvaamista voitaneen vaatia vain, jos loukkaajan viaksi jää kriminaalinen tuottamus, s.o. jos hänet on tuomittu tai voidaan tuomita rangaistukseen.² Missään tapauksessa se ei tule kysymykseen, jos on loukattu vain luovutussopimusta.

¹ Vrt. TekijänoikKom 49 §.

² Tekijäl 31 § 2 mom: "syyllinen"; TekijänoikKom 53 § verr. 54 ja 57 §:ään. Tanskan tekijälaki ei tunne lainkaan aineettoman vahingon

3. *Luvatonta toisintamista sallivan liikeyrityksen korvausvelvollisuus.* Velvollinen korvaamaan tekijän vahingon ei ole ainoastaan se, joka on siviilioikeudellisesti vastuussa teoksen "teknillisestä" toisintamisesta, kuten esim. teoksen kääntäjä tai julkinen esittäjä, vaan myös yritys, kustannusliike, filmintuottamo, elokuvateatteri, yleisradio ym, jonka toimeksiannosta ja lukuun luvaton toisintaminen on tapahtunut. Miten laajalle tämä yrittäjän korvausvelvollisuus ulottuu, on yksittäistapauksessa esiintyvien asianhaarojen mukaan harkittava. Sen edellytyksenä ei ole, että toisintajan viaksi jää tuottamus. Se joka on järjestänyt tilaisuuden, jossa luvattomasti esitetään sävellysteoksia, on velvollinen edellä esitettyjen sääntöjen mukaan korvaamaan säveltäjän vahingon, vaikka esittäjät olivat vilpittömässä mielessä, s.o. erehdyttävästi luulleet, että säveltäjän suostumus oli hankittu. Ne, jotka apulaisina ottavat osaa teoksen toisintamiseen, ravintolaorkesterin jäsenet tai näytelmän osien esittäjät jne, saavat tavallisesti luottaa siihen, että toisintamislupa on olemassa. Mutta jos toisintajalla on itsenäiner asema, kuten esim. orkesterin johtajalla tai äänilevyyn laulajalla, ja hän laiminlyö asemastaan johtuvan selonottovelvollisuuden mainitun kysymyksen suhteen, voi hän joutua yhdessä yrityksen haltijan kanssa solidaarisesti vastaamaan tekijän vahingosta.¹

korvaamiseen velvollisuutta. *Torben Lund*, *Billedkunsten* s. 278. Myös Saksan vastaavan lain suhteen se on tietoisopissa pantu kiistaan. Niin esim. *Kohler*, *Urheberrecht* s. 368; *Nitze* s. 107. Sen sijaan tuomitaan juurimainitun lain mukaan tekijänoikeuden loukkauksesta rangaistuksen ohella hyvityssakkoon (*Busse*) 10.000 Rmk:n määrään asti, joka tulee tekijälle. Sen tarkoituksena on etupäässä tehdä mahdolliseksi korvauksen saaminen aineellisesta vahingosta, jonka määrä ei ole selvitettävissä tai on vaikeasti todistettavissa, mutta sen ohella hyvittää tekijää aineetomasta vahingosta. *Nitze* s. 122; *Allfeld* m.t.s. 335 ss; *Kohler* m.t.s. 381; *Riezler* s. 132; v. *Hentig* s. 93; *Dernburg* s. 215.

¹ *Lissbauer* s. 329; *Jacobsen* s. 301; *Glahn* s. 27; *UfR* 1919 s. 314. Varsinkin romaanisten maiden lainkäyttö on taipuvainen ulottamaan liikeyrityksen vastuun sangen laajalle, paitsi esittämistilaisuuksien järjestäjiin ja ravintoloitsijoihin, myös jopa siihen, joka on luovuttanut huoneiston

37 §.

TEOSKAPPALEISIIN JA TEOKSEN MONISTAMISVÄLINEISIIN KOHDISTUVAT OIKEUSKEINOT.

Edellä on esitetty, että tekijällä on oikeus tietyin edellytyksin saada kielto tuomio teoksen luvatonta toisintamista vastaan. Tällaisella tuomiolla ei toisintamisen vaaraa, johon kielto tuomiolla pyritään, saada aina lopullisesti ehkäistyksi, jollei tekijällä sen lisäksi ole käytettävänä luvattomasti valmistettuihin teoskappaleisiin ja teoksen monistamisvälineisiin kohdistuvia oikeuskeinoja. Tämän huomioonottaen TekijäL muiden maiden esikuvan mukaisesti antaa tekijälle vallan vaatia joko sanottujen teoskappaleiden ja välineiden takavarikoimista ja hävittämistä, väärinkäyttöön kelvottomiksi tekemistä tai lunastamista.¹

teoksen luvattomaan esittämiseen, ja kauppiaaseen, joka sävellysteoksia esittävän gramfonin asettaa niin, että musiikki kuuluu ulos. *Droit d'auteur* 1945 s. 21; *Walckiers* ss. 2, 22, 29, 76, 88, 94, 102, 106, 117; *Elster* m.t.s. 174. Vrt. *Kohler* m.t.s. 371; *RGZ* 78:84. Sveitsin ja Itävallan lait sisältävät nimenomaisia säännöksiä yrittäjien toisintamisvastuusta. Suomen lainkäytöstä mainittakoon, että eräässä Turun HO:n antamassa tuomiossa (24/11 1933) ravintolanomistaja velvoitettiin vastaamaan tekijälle korvauksesta, kun hänen ja orkesterin johtajan välisestä sopimuksesta ei käynyt ilmi, että hän oli kokonaan luopunut oikeudestaan valvoa ravintolassa esitettävää musiikkiohjelmaa ja kun hän myös ensi kädessä oli hyötynyt ravintolamusikista.

Korostaakseen liikeyritysten vastuuvollisuutta on 31/1 1941 annettulla asetuksella N:o 99 säädetty, että kun annetaan lupa huvi- ja muiden sellaisten tilaisuuksien toimeenpanemiseen, joihin on määrätty hankittavaksi viranomaisen lupa tai kun myönnetään lupa ravintolan, kahvilan, hotellin, matkustajakodin tai muun sellaisen liikkeen pitämiseen, lupapäätöksessä on huomautettava TekijäL:n säännöksiä noudattamisesta.

¹ Tanskan oikeudelle on ominaista, että se tekstissä mainitussa tarkoituksessa sallii myös teoksen panemisen julkiseen talteen tekijänoikeuden kestämisajaksi. *Torben Lund*, *Billedkunsten* s. 281. Vrt. myös TekijänoikeusKom:n ehdotus, jonka mukaan lainvastaisesti valmistettu teoskappale ja sellaiseen valmistamiseen sopiva apuväline on ensikädessä julistettava menetetyksi asianomistajalle; myös voidaan se määrätä hänelle luovutettavaksi lunastusta vastaan tahi hävitettäväksi tai ryhdyttäväksi muuhun toimenpiteeseen väärinkäytösten estämiseksi (50 §).

Puheena olevia toimenpiteitä tekijä saa vaatia viralliselta syyttäjältä, ilmoittaessaan tekijänoikeuden loukkauksen käsittelevän rikoksen syytteeseen pantavaksi tai oikeudelta, nostaessaan itse kanteen loukkauksen johdosta. Tekijän on asetettava vakuus toimenpiteen vastapuolelle ehkä tuottamasta vahingosta. Jos rikos on virallisen syytteen alainen, niinkuin on laita kysymyksen ollessa kuolleen tekijän teoksen julkaisemisesta hänen moraalisia oikeuksiansa loukkaavalla tavalla (*TekijäL 23 § 3 mom; 34 §*), saanee virallinen syyttäjä ryhtyä toimenpiteeseen ilman vakuuden asettamista, jolloin valtio on vastuussa vahingosta, mikäli korvausta siitä ei saada syyttäjältä perityksi.¹ Toimenpiteestä päättää lopullisesti tuomioistuin (*m.l. 32 § 5 mom.*), joka voinee väliaikaisestikin myöntää takavarikon.² Mainittuihin toimenpiteisiin ei voida ryhtyä rakennusteoksiin nähden; luvaton rakentaminen (*m.l. 6 § 3 k; 10 § 2 mom.*) voidaan kieltää, mutta rakennusta ei voida määrätä hävitettäväksi tai lunastettavaksi (*m.l. 32 § 6 mom.*).

Tekijän vaatimus voidaan hyväksyä, vaikka tekijänoikeuden loukkaus ei olekaan sisältänyt rikosta, jopa vaikka loukkaajan viaksi ei ole jäänyt tuottamusta.³ Sen oikeudellinen peruste on tavallisimmissa tapauksissa sama kuin kieltotuomionkin, tekijänhallinnan häiritsemisen estäminen,⁴ joka yhtä vähän kuin fyysilliseen esineeseen olevan hallinnan häiritsemisen estämisen oikeutus ei ole häiritäjän tuottamuksesta riippuvainen.

1. *Teoskappaleiden ja monistamisvälineiden takavarikointi ja hävittäminen.* Jos teos on luvattomasti käännetty toiselle kielelle, muunneltu, jäljennetty, monistettu, maahantuotu tai levitetty taikka teokseen tai sen tahi tekijän nimeen on vas-

¹ *VirkamVastuuL 5 §.*

² *Vrt. Venoja s. 206.*

³ *Glahn s. 25; Jacobsen s. 294; Dernburg s. 218; Mitteis s. 154; Allfeld, Urheberrecht s. 345. Toisin Ask s. 71. Vaatimus voidaan esittää siinäkin tapauksessa, että toisintaja on ollut syyntakeeton; kysymyksessä ei ole rangaistus, vaan varmuustoimenpide. Lissbauer s. 333; Nitze s. 124.*

⁴ *Riezler s. 191: Eine besonders gestaltete Betätigungsform des abwehrenden (negatorischen) Anspruchs." Vrt. kuit. Hakulinen, Nord. ind. rätts-skydd ss. 165, 161 alav. 1.*

toin TekijäL:n säännöksiä tehty muutoksia taikka jos teoksesta yksityistä tarvetta varten¹ valmistettu teoskappale on levitetty tai käytetty teoksen luvattomaan julkiseen esittämiseen, on siten valmistetut, levitetty tai käytetyt kappaleet taikka lainvastaisesti valmistetut osat sitä asianomaisen vaatimuksesta takavarikoitava ja hävitettävä (*TekijäL 32 § 1 mom.*). Kirjallisen tai sävellysteoksen kappaleiksi on katsottava myös filmit, levyt, laatat, telat, nauhat tai muut sellaiset valmisteet, joilla koneellisin tai kemiallisin menetelmin voidaan esittää teoksen sisällys (*m.l. 32 § 2 mom.*).

Puheena oleviin konfiskatiotoimenpiteisiin voidaan niin muodoi ryhtyä, olipa loukattu tekijän yksinoikeutta tai hänen moraalisia oikeuksiaan, kuitenkin niin, ettei lähteen mainitsemta jättäminen oikeuta vaatimaan takavarikointia ja hävittämistä, vaan on tekijän ajettava erityistä kannetta lähteen ilmoittamiseksi teoksessa tai sen julkisaattamiseksi jollakin muulla tavalla (*arg. m.l. 33 § 3 mom. ja 2 mom. in fine.*)²

Teoskappaleet voidaan takavarikoida sellaisten henkilöiden hallusta, jotka ovat luvattomaan valmistamiseen, levittämiseen tai esittämiseen osallisia (*m.l. 32 § 5 mom.*). Loukkaukseen osallisen perilliset eivät voi välttää konfiskatiota. Mainittu lainsäädännös on preventiivisen tarkoituksensa mukaisesti tulkitettava myös niin, että toimenpide voidaan kohdistaa niihinkin, jotka oletettavasti jatkavat teoksen luvattonta monistamista tai julkistamista.³ Kustantajan tai kirjakauppiaan varastossa, kirjastoissa, elokuvan valmistajan, vuokraajan tai elokuvateatte-

¹ Henkilökohtaista käyttöä varten toisinnettu teoskappale ei lain sanamuodon mukaan voisi tulla takavarikoinnin ja hävittämisen kohteeksi, vaikka yksityinen ja henkilökohtainen käyttö TekijäL 10 § 1 mom:ssa rinnastetaan. Laissa näyttäisi olevan redaktiovirhe.

² *Vrt. Kohler, Urheberrecht s. 476, jossa puolletaan tekstissä mainittua käsitystä sillä, että lähde voidaan myöhemmin ilmaista.*

³ *Ks. Nitze s. 125; Torben Lund, Forfatterret s. 147; Kohler m.t.s. 356 s; Knoph s. 164; Jacobsen s. 294 s. Osallistuminen ei edellytä syyperäisyyttä; ratkaisevaa on vain, onko luvattoman toiminnan toistuminen pelättävissä. Allfeld m.t.s. 346.*

rin, äänilevytehtailijan ja kauppiaiden, teatterinjohtajien tai konsertinantajien yms. hallussa olevat toisinnoskappaleet saadaan sanotusta syystä takavarikoida ja hävittää, mutta ei yksityistä tai henkilökohtaista tarvetta varten toisinnettuja teoskappaleita, joita ei ole käytetty teoksen levittämiseen tai julkiseen esittämiseen. Vapaat takavarikoimisesta ovat myös teoskappaleet, jotka on lopullisesti toimitettu yleisön saataviin, esim. kustantajan levittämät kirjat, taidekauppiailta, huutokaupoissa tai yksityisesti ostetut taideteokset jne.¹

2. *Monistamisvälineiden saattaminen väärinkäyttöön kelvottomiksi.* Takavarikoimisen ja hävittämisen sijasta voidaan monistamisvälineet — ei teoskappaleet — saattaa kelvottomiksi niiden vastaiseen väärinkäyttöön (*TekijäL 32 § 3 mom.*). Tämä on kohtuullista, jos vastapuoli osoittaa, että sama päämäärä kuin välineen hävittämällä saavutetaan sen sulattamisella, latomuksen purkamisella tms. toimenpiteellä.

3. *Teoskappaleiden ja monistamisvälineiden lunastaminen.* Tekijä saa vaatia, että takavarikoidut esineet on luovutettava hänelle niiden valmistuskustannuksia vastavasta hinnasta. (*m.l. 32 § 4 mom.*). Vaatimus on luonnehdittavissa perusteettoman edun luovuttamisen sisältäväksi.² Esineet on tuomioistuimen arvioitava valmistuskustannuksista esitetyn selvityksen perusteel-

¹ Itävallan tekijälakia tulkitaan niin, että taideteos voidaan takavarikoida ostajaltakin. Kysymyksessä olisi eräänlainen *actio in rem scripta*. Ks. *Mitteis* s. 154. Uniikin taideteoksen suhteen ansaitsee huomiota Tanskan korkeimman oikeuden tuomio 26/5 1932: Et af en Kunsthandler købt signeret Maleri af Slott-Møller, der oprindeligt havde forestillet Aegir og hans Døtre, men hvis Hovedfigur var overmalet af en anden, saa at det nu skulde forestille Venus'Fødsel kunde Kunstneren kraeve tillintetgjort. *UfR* 1932 s. 702. — Jos ostaja tiesi tai hänellä oli syytä varoa teos luvattomasti toisinnetuksi, voitaneen Suomenkin lain mukaan puoltaa oikeutta sen takavarikoimiseen ja hävittämiseen (ex analogia *RL 32: 4 ja 5*). Vrt. *Hellwag* s. 43 s. Ks. myös *TekijänoikKom 50 § 3 mom*, jonka mukaan ei olisi lupa ryhtyä teoskappaleen menettämisen ja muihin sellaisiin toimenpiteisiin sitä vastaan, joka *vilpittömässä mielessä* on saanut esi-

² *Nitze* s. 125.

la. Jollei kaikkia teoskappaleita ole saatu takavarikoiduksi, voi tekijä vaatia korvausta puuttuvien osalta.¹ Tekijä tulee lunastuksen tapahduttua esineiden omistajaksi. Edellytyksenä on, että tekijällä on ainoa tekijänoikeus teokseen. Jos siihen on toinenkin, kääntäjän tai muuntelijan tekijänoikeus, voi sen haltija vastustaa käännetyin tai muunnellun teoksen teoskappaleiden lunastamista, koska vaara olisi olemassa, että tekijä käyttäisi niitä levittämiseen tai julkiseen esittämiseen, mihin hänellä sen mukaan kuin ennen on esitetty, ei ole oikeutta siinäkään tapauksessa, että kääntäminen tai muuntelu on ollut luvatonta.² Tekijä saattaa silloin vaatia ainoastaan teoskappaleiden hävittämistä.³

4. *Poikkeuksia hävittämisen- ja lunastamissäännöksistä.* Milloin vain osa teoksesta, esim. kokoomateokseen otettu kirjoitus tai kuva, on toisinnettu ilman tekijän suostumusta, tekijä on oikeutettu vaatimaan teoskappaleiden tai monistamisvälineiden hävittämistä tai lunastettavaksi luovuttamista ainoastaan sanotulta osalta (*m.l. 33 § 1 mom.*).⁴

Milloin tällaista vaatimusta ei voida toteuttaa koko teosta tuhoamatta tai jos teoksen hävittäminen tahi lunastaminen johtaisi huomattavien taloudellisten tai taiteellisten arvojen tuhoamiseen, tuomioistuin voi evätä tekijän vaatimuksen ja sallia teoksen vastaisen julkisuuteen saattamisen, ei kuitenkaan, jos luvaton toisintaminen on ollut tahallinen (*m.l. 33 § 2 mom. 1 lause*). Tällaisessa tapauksessa tekijän persoonalliset oikeudet siis väistyvät muiden arvojen tieltä. Jos niin muodoin romaani on luvattomasti muunneltu elokuvan käsikirjoitukseksi ja sen nojalla tapahtunut elokuvan valmistaminen on vaatinut

¹ *Ask m.s.*

² Ks. ed. s. 109.

³ Vrt. *Grundtvig-Glahn* s. 166; *Jacobsen* s. 296; *Torben Lund* m.t.s. 149.

⁴ Kun kysymyksessä ei ole rangaistus, vaan ainoastaan väärinkäytön estäminen, voitaneen puheena oleva lainkohta tulkita niin, että hävittämisen sijasta teoksen osa tehdään julkisuudessa näkymättömäksi, esim. siten, että kirjateoksessa luvattomasti toisinnettu kuva ylipainetaan. *Torben Lund* m.t.s. 280; *UfR* 1909 s. 518.

suuria taloudellisia uhrauksia tai on taiteellisesti hyvin arvokas, on mainitun lainkohdan mukaan tekijän vaatimusta arvosteltaessa kiinnitettävä enemmän huomiota elokuvaajan taloudellisiin etuihin ja elokuvan taitelliseen arvoon kuin tekijän etuihin. Säännös sisältää anomalian, joka on tulkittava suppeasti. Tarkoituksena ei suinkaan ole ollut asettaa teoksen toisintajan oikeudenvastainen voitonpyynti tekijän oikeutettujen etujen edelle. Jokainen luvaton toisinnos — ajateltakoon taiteellisesti täysin arvotonta elokuvaa — ei mitenkään saata mainitun säännöksen mukaan olla konfiskatiosta vapaa, vaan ainoastaan sellainen toisinnos, joka todella ansaitsee, tekijän teoksen rinnalla, tulla jälkimaailmalle säilytetyksi. Vain tällaisessa tapauksessa tekijän on tyytyminen mainitussa lainkohdassa myönnettyyn rajoitettuun hyvitykseen, suoranaisen vahingon korvaukseen ja kohtuulliseen tekijänpalkkioon. Hyvitys on konfiskation korvike ja on sen vuoksi, niin kuin konfiskatio, toisintajan tuottamuksesta riippumaton. Suoranaiseksi vahingoksi on luettava mm. sen mahdollisuuden menettäminen, että tekijän teos olisi voinut tulla sen ansioita vastaavalla tavalla toisinnetuksi. Tekijän persoonalliseksi hyvittämiseksi on säädetty, että oikeudenloukkaus on saatettava tiedoksi tuomioistuimen määrättävällä tavalla, mieluummin teoksen yhteydessä (*m.l. 33 § 2 mom. 3 lause*).

Kymmenes luku.

TEKIJÄLAIN SOVELLETTAVUUDESTA.

38 §.

KOTIMAINEN JA KANSAINVALINEN OIKEUSSUOJA.

TekijäL:n säännökset ovat voimassa vain Suomessa, s.o. sillä alueella, jolla Suomen lakia yleensä on noudatettava, siis, paitsi Suomen valtakunnan rajojen sisällä, myös sen aluevesillä ja suomalaisessa aluksessa, sen ollessa aavalla merellä. Ulkomailta tapahtuneeseen suomalaisen teoksen luvattomaan toisintamiseen ei sen säännöksiä sovelleta, ei edes, vaikka rikoksentekijä sittemmin tavataan Suomessa.¹ Joka on Oslossa ilman lupaa kopioinut ja levittänyt Edelfeltin tauluja, ei voi teoksestaan joutua vastaamaan suomalaisessa tuomioistuimessa, olipa hän suomalainen tai ulkomaalainen. Laki reagoi tosin sitä vastaan, että ulkomailla toisinnettu teos, jota ei ole lupa täällä ilman tekijän suostumusta julkaista, tuodaan levittämisen tarkoituksessa maahan, mutta rangaistukseen tuomitaan, ei toisintamisesta, vaan maahantuonnista, joka käsittää Suomen alueella tehdyn rikoksen (*TekijäL 29 § 2 k*). Toiselta puolen ovat teokset Suo-

¹ Ks. RL 1:1, 2, 4, 7 § ja RVA 5 § 3 k, verr. TekijäL 29, 30§. — Vrt. *Dernburg* s. 13.